

Egykorú orosz ismertetés az aggteleki barlangról

DARVAS ISTVÁN

Napoleon mind erőszakosabbá váló hódításainak megállítására a XVIII. század végén és a XIX. század első évtizedében a leginkább érdekelt európai hatalmak összefogásában megindultak az u. n. szövetséges háborúk. Ezek során a másodikban, — 1799-ben, — és annál inkább a harmadikban, — 1805—1806-ban, — az orosz birodalom haderői döntő súllyal vettek részt; erre I. Sándor cár Ausztria ismételt kérésére s azért határozta el magát, mert galíciai és lengyel területek felől is várhatta Napoleon előretörését. Így történt, hogy 1799 május és június havában egy kb. tizezer főnyi orosz sereg vonult át barátságos megállapodás alapján Magyarországon a lombardiai harctérre. Az útvonal Duklától nagyjában a Hernád völgyén, Hatvanon és Pestbudán, majd pedig a Dunántúlon keresztül vezetett Csáktornyára, ahol, mint a korabeli újságok megemlégtették, vendégszeretetünkől mélyen meghatva, „könyvek között búcsúztak el tőlünk”, viszont a mi rokonszenvünket az orosz katonai pompás megjelenése s fegyelmezettsége keltette fel bennünk.

A második alkalommal már igen súlyos körülmények között léptek orosz csapatok az ország területére. Ez az 1805 december 2-án elkövetkezett austerlitz szerencsétlen kimenetelű összecsapás következményeként állott elő a legnagyobb hirtelenséggel. Ekkor u. i. a megvert és szétszórt osztrák és orosz seregrészek zavart visszavonulásuk közben mindinkább délkeletnek tartva, egyik napról a másikra előzölöttek Nyitra és Trencsén vármegyét s ott elképzelhetetlen pánikot okoztak. Mint ismeretes, Napoleon és I. Ferenc császár ekkor ideiglenes fegyverszünetet kötöttek egymással. A végső összecsapást — fővezére, Kutuzov tábornok tanácsa ellenére oktanulul kikényszerítő cár, hadai további sorsával sem törődve, hirtelen hazautazott. Hogy Napoleon még a megvert orosz haderőtől is mennyire félt, azt mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a megállapodás első s legfontosabb feltételül azt kötötte ki, hogy az záros határidőn belül távozzon el, a kijelölendő útvonalat szigorúan betartva, Most minden attól függött, eleget tesz-e Kutuzov a súlyos feltételnek, vagyis hogy megmaradt hadseregét fel tudja-e szabadítani a szándékát ugrásra készen figyelő francia haderő nyomása alól? Északnyugati és keleti vármegyéink ebben a veszélyes helyzetben megmutatták őszinte barátságukat s az utóbbi évek rossz termése ellenére is mind szállással, mind étellel megelégedéssel ellátták az agyonfáradt orosz csapatokat. Hogy mennyire meglepte ez magát Kutuzovot, azt ma is meglévő köszönő sorainak hangja igazolja, amikor pl. Rimaszombatban meghatódottságában nem is tud mást mondani, mint hogy „az orosz nép ezt soha sem fogja elfelejteni!”

Hazavonuláskor a gyalogság útiránya ez volt: Nyitra-, Hont-, Nógrád-, Gömör-, Abaúj- és Sáros vármegyén keresztül a zborói hágóra. Az átvonulás egymást két napi járóföldre követő öt oszlopban, a legnagyobb rendben és gyorsasággal folyt le s 1806 január 17-én az utolsó lovas és gyalogos is elhagyta az ország területét.

Gömör megye határát, Losonc felől jövet, a csapatok Osgyánnál lépték át december 23-án; menetirányuk Rimaszombaton, Tornalján és Aggteleken át vezetett s január 2-án az abaúji Jósvaló irányában távoztak. Az egyes osztagok december 25, 28 és 31-én egésznapos pihenőt tartottak, amikor úgy a legénység, mint a tisztek, az átmenő állomások közelebbi környékére bizonyára kisebb-nagyobb kirándulásokat tehettek.

A hadaknak gömörmegei egész átvonulásáról talán más alkalommal lesz még alkalom részletesen beszámolni. Itt most arról szólok, hogy néhány orosz tiszt Aggteleken felhasználta az alkalmat és vezetőket fogadva, leszállt a barlangba, azt alkori teljes hosszában végigjárta s egy közülük utóbb érdekes és részletes leírásban örökítette meg a tapasztalatait.

Egy két kötetbe foglalt orosz munkáról van szó, amelyben a szerző nem kevesebb, mint hatvannyolc oldalon leírja, mit látott s tapasztalt Magyarországon való

Fjodor Nyikolajevics Glinka

átvonulásuk közben, és itt írja meg aggteleki élményeit is. A munka szerzője Fjodor Nyikolajevics Glinka volt, Szergej Nyikolajevics Glinka ifjúsági író, színműíró és szerkesztő öccse. Korán belépett a hadseregbe s az 1805—1806-os magyarországi átvonulás mint zászlós és segédtsízt, tizenkilenc éves korában csinálta végig. Már ekkor ő is tehetséges író volt, aki utóbb részt vett mint ezredes és testőrtiszt az 1812-es honvédő háborúban is. Mély emberi érzései őt a dekabristák táborába vitték, amiért internálásba is került, de utóbb kegyelmet kapott. Ezek az előzmények adnak magyarázatot arra, hogy a minket érdeklő művének kinyomtatására csak 1815-ben nyert cári engedélyt. Könyvének címe magyarul így hangzik:

„Egy orosz tiszt levelei Lengyelországról, az osztrák tartományokról, Poroszországról és Franciaországról, az oroszoknak a franciák ellen 1805—1806-ban viselt hadjárata, valamint az 1812-től 1815-ig tartott honvédő s külföldi hadjárata részletes ismertetésével. I—II, Moszkva, 1815.” 242. és 224. oldalon. Az első kötetnek már említett s Magyarországról szóló 103—170. lapja húsz alcím alá foglalva ad számot Glinka tapasztalatairól s ezek közül a tizennyolcadik ezt a címet viseli: „Az akteleki (így írva! D. I.) barlang”.

A leírást, hű fordításban, az alábbiakban adhatom:

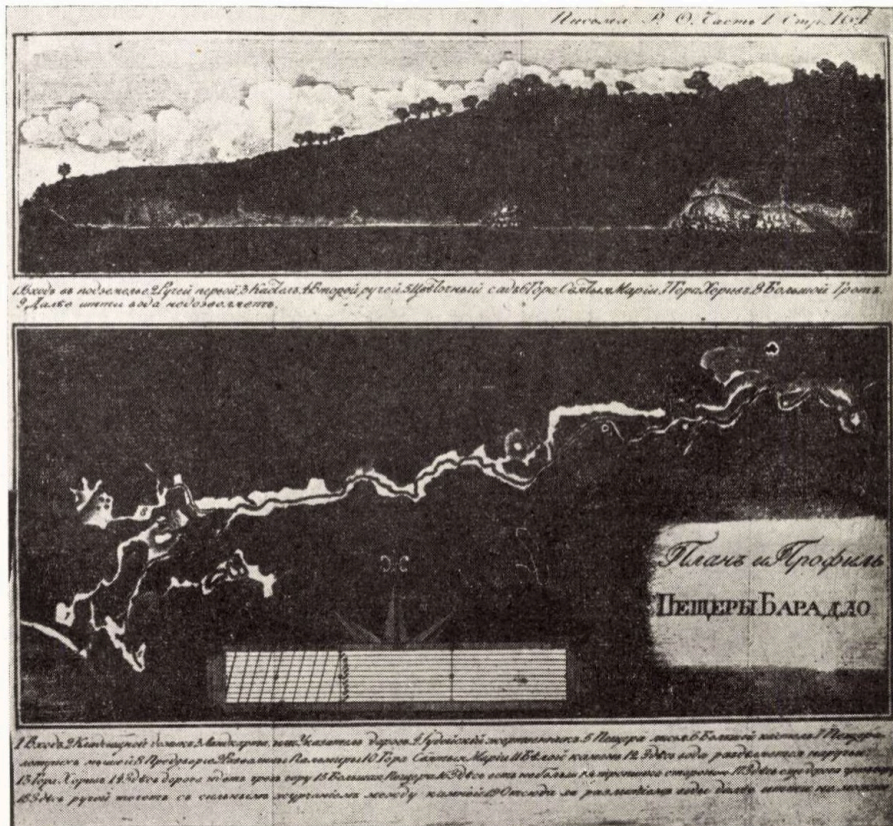
„Amikor fáklyáink fénye már szétkergette szemünk előtt a vastag sötétséget, hirtelen egy egészen új, egyben félelmetes és fenséges látvány tárult elénk.

Hatalmas tömbök csüngtek alá a falakat borító rétegből s lezuhanással fenyegetve, szinte rémületbe ejtettek bennünket. Erthetően fokozódó kíváncsisággal most beljebb igyekeztünk. Két-három átjárón is túl, amelyek azonban oly szűkek s alacsonyak is voltak, hogy csak kúszva tudtunk bennük előrejutni, végül egy tágas s teljesen üres, földalatti térségben találtuk magunkat, mint egy őriási teremben. Azt azért ne gondolja senki, hogy a természet talán emberi kezek alkották volna. Nem! A hatalmas természet teremtette s díszítette fel oly pompával, hogy a halandó csak bámulhatja, de hiába próbálná utánozni. E kristályfalakat a legkülönfélébb alakú és ábrájú domborulatok borítják, mindenfajta oszlop, ábra s az építézet sokféle, ismerős díszítménye. Szabálytalan formákban, mégis valami egészen rendetlen rendezésben. Tovább haladva útunkon, nagyobbacska patakhöz érkeztünk, amely azonban előbb elbújt a földben, hogy azután távolabb újból követhessük a fokozatosan lejtős folyását. Most ismét egy elkeskenyült részen kellett átmásznunk, s itt jobb felé egy oldalbarlangba értünk. Ebben mintegy tíz percen át egészen alacsony boltozat alatt kúsztunk előre, amíg végül egy keskeny ösvényen, kövek között egy magaslatra értünk. Vezetőnk azt mondta, hogy ennek „föld alatti hegy” a neve. Itt emberi koponyákat és csontokat pillantottunk meg. További útunk mentén mindkét oldalon sötét szakadék tátongott s lefelé haladva csak egészen szűk utcácska állt rendelkezésre. Már talán egy órája barangolhattunk ilyen fászesztő körülmények között, amíg azután lassanként ezekből a szűk és szoros zúgokból több hatalmas terembe jutottunk. Amikor a szemünk áthatolt az örökös sötétség függönyén, möhön bámultuk az itt rejtőzött tömegek alakjait s elragadtatásunk alig tudott betelni. E termek mindegyikében, úgy hisszük, akár ötezer ember is elférne. Ennek ellenére sem hatottak üresen a termek, sőt inkább telve voltak a legbámulatosabb csodálmivalóval. Láthattunk itt töredékes piramisokat és bástyákat bámulatos magasságú méretben, karcsú görög oszlopokat, amelyek egészen a felső boltozatig értek, gótikus s mégis formátlan oszloptömegeket, amelyeknek távolabbi vonalai már szinte eltűntek a sötétség mélységeiben; a legkülönfélébb állatfejeket, mindenféle madarak

és torzók formáit, töröttnek nézhető kardokat, pajzsokat és kopjákat, mint egyéb diadaljelvényének alakját is s mindezt egymásra halmozva, össze s vissza, sokszor éppen egy sziklának a legtetején,

Mily bámulatos is a természet! Mindezen csodák létrehozásához egyszerűen csak vízre volt szükség, a víz a szülőanyja tehát a természeti ritkaságoknak. S valóban, itt a földkéreg legkeskenyebb nyílásán is áttör és vastag cseppekben hullik és hullik folyvást a víz. Ezekből a cseppekből azután krisztallizáció útján (poszredsztvom krisztallizacii) kő lesz, amely azonban átlátszó, világos, sőt fehér-színű, s ezeket a munkájában utólérhetetlen természet alakokká formálja, vagy éppen ábrákat alkot rajtuk, vagy beléjük.

Néhány ilyen kisebb követ el is hoztunk magunkkal.

Az aggteleki barlang keresztmetszete és alaprajza Glinka művében

A barlang környékének lakói felhívták a figyelmünket arra, hogy ez a kő porrá zúzva és állott faggyúval keverve, igen hasznos gyógyszer az ember, állat, de más élőlény számára is és pedig mindenféle csonttörés esetén. Úgy kell egy réteget rá-rakni belőle a sérült testrésze, mint egy tapaszt.

Ezekben a földalatti üregekben mindenféle a legkülönbözőbb testformák hasonmására is felfigyeltünk. Ha akár évszázadok előtt is, a pogányság korában egy kí-

váncsi vándor lejött ezekbe a barlangokba, bizony azt hihette volna, hogy valami istenféle, vagy valami hatalmas erejű varázsló egy nagy birodalmat súllyesztett le a föld méhébe s annak a lakóit kővé dermedtette. Erre kénytelen az ember itt gondolni, mert bárhová tekint, látja ezeket a néma lényeket. Mind mintha csak élő teremtmények mása lenne, amelyek az örök sötétségből mint lidércek merednek elénk s ijesztgetik a babonára hajlamosakat a késő éjszaka óráiban. Mert mihez hasonlíthatjuk volna mi is az elénk táruló látványok sorát, amikor leszálltunk ide a mélységbe s mindenféle szakadéktól körülvéve, szinte félő pillantással néztünk körül a borzalmasan ható termekben. Egyik hegy emelkedik a másik tetején, egész sziklatömegek csüngnek alá a vékony rétegű falkiágazásokból, másutt ismét a mélység szája elnyelni készül az előbbieket, vagy a szinte súlytalannak tetsző testekre ezerszer nagyobb tömbök nehezednek. Minden, minden a legrendetlenebb összevisz-szaságban ugyan s mégis semmi sem zuhan le! Valami titokzatos erő tartja helyén a sokféle romok mérhetetlen tömegét s a méretek a legnagyobb bámulatba ejtenek bennünket!

És ennek a holt, földalatti birodalomnak a méhében, a számtalan kövület között a legmélységesebb csend uralkodik s mi sem mertük megtörni vagy akár csak az évek óta bizonyára szunnyadó visszhangot életre kelteni. Hosszú ideig bámulva hallgattunk a földalatti természeti világnak ebben a végtelennek tetsző csendjében s majd igyekeztünk csatlakozni a most már visszafelé tartó társainkhoz.

Rövidesen újra ott voltunk a pataknál, ahol jobbra fordultunk az utunkban. Itt egy másik vezető várt bennünket s közölte, hogy a többiek már fölmentek a felszínre, hogy úgy mondjuk, vissza a világba. Mi ennek decára a két vezetővel együtt tovább ereszkedtünk lefelé a patak oldalán, ahol az átjárók nem voltak annyira szűkek. Közben mindenféle szinte ragyogott felénk a természet nagyszerűsége. Ime a kastély! — kiáltotta egyik vezetőnk. Tényleg a térnek ez a hatalmas, épülethez hasonló tömege oly magasságba ért, hogy a felemelt fáklyák világánál sem láttunk a tetejéig. S mindez oszlopok és boltívek tartották alul, vízcseppekből, vagy inkább talán kőtömeggé vált vízből alkotva! Próbáljuk elképzelni, hány évszázadra lehetett szüksége a természetnek, hogy e csodákat megépítse?

További sötét átjárókon mentünk most keresztül, amikor váratlanul egy szép kertben találtuk magunkat. Itt a legkülönbélebb virágok, a földből kiállva, vagy éppen edényekben, egy egész dombot díszítettek. Persze mindez csak úgy látszott, mert hiszen nem volt egyéb, mint kristályoknak egy valóságos gyülekezete s talán ezért is nevezhették el a helyet virágos kertnek. S ugyanitt a boltívek alatt, még a magasból lelógó tömbök is úgy látszottak, mintha templomi csillárok, vagy örökgyök lettek volna.

Ezután egy vízeséshez értünk, amely nagy robajjal s tajtékzó habokban zuhant alá a sötét szakadékba. A gyorsan rohanó víztömeg nagy mennyiségű agyagot és homokot hoz magával, ebből egy természetes gát képződött, mondjuk egy arsin (71 cm. — D. I.) szélességben s ezen folyik a víz tovább. A gát egyik oldalán egészen sekély volt a víz, át lehetett rajta gázolni, a másik oldalon azonban irdatlan mélység tátongott.

Két vezetőnk már innen nem alkart tovább kísérni s mindenféle ürüggyel álltak elő, mígcsak kellő rábeszéléssel és pénzzel meg nem puhítottuk őket. Most sekélyebb vízbe vezettek bennünket s egy földalatti, mondjuk szigetre jutottunk, ahol számtalan alaknak a látványa fogadott minket. Az egyik figura Neptunra hasonlított háromágú szigonyával, mások emberi alakra emlékeztettek mindenféle tartásban. Egyik szigeten a magas szikla szoborhoz volt hasonló, s a vezetőnk szent Máriának nevezte, mert az óriásméretű szobor eléggé hüén ábrázol egy nőt, csecsemővel a karján. Újból átkeltünk a vizen s a harmadik szigeten egy magas növésű, angyalhoz hasonló alakulatot pillantottunk meg, szétterjesztett szárnyakkal. Vezetőink arra figyelmeztettek bennünket, hogy még akár két-három napig is mehetünk tovább előre s ebből is megítélhetjük, milyen óriási kiterjedésű lehet ez a földalatti barlang. Mint mondták, egy egész várost fel lehetne benne építeni és sok ezer ember lakhatna itt.

Feltűnő erős a visszhang ezekben a térségekben, mert a kiáltást, vagy az egyes szavakat csaknem tizenötszörösen ismételte meg.

Itt fordultunk most már tényleg vissza.

Sokféle felírást láttunk mindenfelé a sziklákon s a falakon francia, német, latin és magyar nyelven s mint megtudtuk, utazókéit is, akik messze tájakról jöttek, hogy gyönyörködjenek ezekben a csodákban. Az egyik sziklatömbön br. Kray híres német tábornok nevét olvashattuk. (Persze a késmárki születésű Kray Pálról, a mantovai győzőről van itt szó. — D. I.) Viszont sajnos a vízáradás miatt nem tudtunk eljutni oda, ahol a mostani osztrák császár, II. Ferenc írta fel a nevét. Egy sziklán ez a név volt: Ludmilla s a kísérőink azt mesélték, hogy az egy hg. Eszterházy leány volt. Hogy mert ez a nő ilyen borzalmas helyekre eljönni? Képzeljük el, milyen veszélyes lehet, ha valaki eltéved ezeken a vaksötét helyeken? Éles kövek, sziklaszirtek stb. állják el gyakran az utat a rejtett átjárókat nem ismerők előtt, keskeny ösvények oldalán mély szakadékok várnak s ha az ember véletlenül valahogy világítás nélkül marad, múlhatatlanul odavész, mert a sötétben egyetlen lépést sem lehet halálos veszedelem nélkül tenni. Akkor is, amikor éppen erről beszélgettünk, a szűk járatban az egyik vezető valahogy kiejtette kezéből a fáklyát s az menten kialudt. A réműletől megdermedtünk s a váratlan veszély lehetősége alaposan megijesztett mindnyájunkat. Tapasztalt vezetőnk azonban pillanat alatt felkapta a fáklyát s addig lóbálta, amíg az lángra kapott. A bágyadtan felpislákoló világság szinte a tavaszi napfénynél is megremegetőbb hatott ránk.

Hosszú vándorlás után így értünk ki végül a barlangból, melynek egy bejárata van a magas köves hegycsúcsban, egy aránylag kicsiny nyílás. Ez a bejárat Gjumernerer (Gömör. — D. I.) megyében van, Aktelek kis falunak a közelében. Az idevaló lakosság Baradlo-barlangnak hívja.

Feltűnő tiszta a levegő a barlangban s úgy nyáron, mint télen mérsékelt a hőfoka. Nyáron, mint vezetőinktől megtudtuk, főleg ünnepnapokon, a környékbeli falvak ifjúsága össze szokott gyűlni a barlang első termeiben s itt fáklyavilág mellett táncolnak. Sokféle mese is járja a barlangról a nép között. Egyik szerint az, aki sokat tartózkodik benne, nehezen tud elaludni s hat nap után már alig jön a szemére álmom. Ezt nem egészen értettük meg, hiszen mi is hét vagy nyolc órát töltöttünk a föld alatt, de talán három-négy nap kellett volna hozzá, hogy minden részét bejárjuk és megismerhessük.

Sikerült egy tervrajzot is szereznem a barlangról. Egy császári mérnök bemutatta ezen keresztmetszetben is az egész földalatti területet s azt kilenc szakaszra osztotta. Ezek a következők: 1. Bejárat a földalatti térségbe. 2. Első patak. 3. Kasztély. 4. Második patak. 5. Virágoskert. 6. Szent Mária hegye. 7. Horiv (Hóreb. — D. I.) hegye. 8. Nagy barlang. 9. Ahol már a víz miatt nem lehet tovább menni.

Végeredményben nehéz volna megállapítani, hogy jött létre valamikor ez az óriás méretű barlang, bár talán annyit sejteni lehet, hogy valaminél földrengés hozta létre. A fáradtságot nem ismerő természetbúvárok mindenfelé felkutatják a természet világában a földünk legrégebbi s legkülönbözőbb erejű megrázkódásait, hullámozásait, vagy éppen rengésének a nyomait és eredményeit. Így a hegyek tetején már sok olyan jelenséget figyeltek meg, amelyek különben csak a tengerek fenekére jellemzőek s viszont több száz lábnyira a föld alatt emberi lakóhelyek ismérveire is bukkantak. Mindez azt igazolja, hogy volt idő, amikor még szinte az egész természeti világ forrongásban volt, a folyók változtatták folyásukat, s a tengerek is ide s oda barangoltak a föld felszínén. Ennek a barlangnak egész hossz-

ПИСЬМА РУСКАГО ОФИЦЕРА

ПОЛЬСКИХ, АВСТРИЙСКИХ ВЛАДЪНІЯХЪ, ПРУССІИ И ФРАНЦІИ;

СЪ
ПОДРОБНЫМЪ ОПИСАНІЕМЪ ПОХОДА
РОССІЯНЪ ПРОТИВУ ФРАНЦУЗОВЪ, ВЪ
1805 И 1806,

ТАКЖЕ
ОТЕЧЕСТВЕННОЙ И ЗАГРАНИЧНОЙ ВОЙ-
НЫ СЪ 1812 ПО 1815 ГОДЪ.

СЪ ПРИСОВОКУПЛЕНІЕМЪ
ЗАМѢЧАНІЙ, МЫСЛЕЙ И РАЗСУЖДЕНІЙ
ВО ВРЕМЯ ПОБѢДЫ ВЪ НѢКОТОРЫХЪ
ОТЕЧЕСТВЕННЫХЪ ГУБЕРНІИХЪ.

ПИСАНЫ
ЕЮДОРОМЪ ГЛИНКОЮ.

ЧАСТЬ ПЕРВАЯ.

МОСКВА.

Въ Типографіи С. Селівановскаго
1815.

Glinka műve első kötetének címlapja

ban, ebben a földalatti világban sehol sem láttunk a legkisebb nyíláson át sem világo sságot, mert itt örök sötétség honol!

Annál csodálatra méltóbb volt az, hogy több helyen keréknyomokat láthattunk a homokban s ezek később egészen megkövesedtek. De vajon ki járhatott e földalatti térségekben kerekéken, hiszen a barlang bejárata olyan szűk, hogy alig lehet rajta bemászni!

Ez bizony már rejtély!

Glinkának az aggteleki barlangról szóló leírását a szövegben említett feltérképezés is kíséri, éspedig egy keresztmetszet és egy alaprajz.

A mi mindezek után Glinka ismertetésének s térképmellékletének tudományos értékét illeti, itt szabadjon az alábbiakra utalnom. Áttanulmányozva az aggteleki barlang hazai irodalmát, arra a megállapításra jutottam, hogy úgy ez a leírás, mint ez a kettős felvétel, ha Glinka akkor adhatta volna ki a művének legalább az 1805—1806-os hadjáratra vonatkozó első kötetét, amikor az aggteleki barlangban járt, s illetve a Raisz-féle térképet bizonyára tőle magától ajándékba kapta, akkor ezzel megelőzte volna Raisz munkájának tudvalevőleg csak később, 1807-ben történt kiadását. Igaz, hogy Raisz 1801—1802-ben végezte el a feltérképezést, de talán annak végleges rajzát, mint a maga munkáját is, valószínűleg csak röviddel a kiadás előtt készítette el. Tudjuk azt is, hogy munkáját máig ki nem nyomozott okból, nem ő maga adta ki, hanem az Bradetzky Sámuel közreadásában jelent meg. Viszont itt az derül ki, hogy az előszó szerint Bradetzky Raisz munkájához, csak egy másik ottani földmérő mérnök, Görög nevű útján jutott, s még kevésbé kideríthető okból ennek az engedélyével adta azután ki 1807-ben, a Raisz-féle ismertető munkát s az ezt kísérő kettős feltérképezést. Ha tehát Glinka az 1805—1806-ban történt magyarországi átvonulásról szóló ismertetését, az aggteleki barlangéval s a Raisztól ugyanakkor kapott térképével együtt már 1806-ban ki is adhatta volna, akkor ez az orosz szerzőtől való leírás, sőt a bár Raisz által készített, de orosz magyarázó szöveggel ellátott feltérképezés lett volna az első részletes ismertetés s megjelent térkép is erről a barlangról. Így az első *külföldi* szöveggel ellátott térképe marad mindenkor s egyben érdekes tudományos dokumentuma a régi magyar-orosz barátságának.